

# **GELİR VERGİSİ TEVKİFATLARININ MAHSUBU ve (MAHSUBEN veya NAKDEN) İADESİ**

**Azmi DEMİRCİ**  
**Baş Hesap Uzmanı**

## **GİRİŞ:**

Gelir Vergisi Kanunu'nun 94 üncü maddesinde düzenlenen vergi tevkifatı (stopajı), istisnai durumlarda nihai vergileme özelliği gösterse de, esas olarak yıllık beyanname hesaplanacak gelir vergisine mahsuben yapılan bir ön vergilemeyi ifade eder. Diğer bir ifadeyle, GVK'nun 94 üncü maddesindeki vergi tevkifatı, bazı gelir unsurları bakımından, bu gelir unsurlarının elde edildiği anda peşin olarak vergilendirilmesini sağlamak üzere düzenlenmiş; ancak bazı gelir unsurlarını elde edenlerin yıllık beyanname verme zorunluluklarının olmadığı durumlarda veya bazı özel durumlarda ise nihai vergileme biçimini almıştır. Bu ikili durum farklı gelir unsurları bakımından ortaya çıktığı gibi, aynı gelir unsurunun elde edilme biçimine göre de ortaya çıkabilmektedir. Örneğin, yıllık beyanname vermek durumunda olan bir serbest meslek erbabının elde ettiği tutarlardan GVK'nun 94/2-b maddesine göre yapılan vergi tevkifatı mahsup edilebilme özelliğine sahip ön vergileme iken, telif kazançları istisnasından yararlanan serbest meslek erbabının elde ettiği tutarlardan GVK'nun 94/2-a maddesine göre yapılan vergi tevkifatı nihai vergilemedir.

Gelir Vergisi sistemimizde, vergi tevkifatının, istihkak sahiplerinin ayrıca yıllık beyanname vermeye mecbur olmadığı durumlarda normal (yıllık) vergileme yerine geçeceği ve tevkifat yapılan dönemlerin de vergileme dönemini oluşturacağı hükme

bağlanmış (GVK md.108/4); yıllık beyannamede gösterilen gelir unsurlarından kesilmiş bulunan vergilerin ise beyanname üzerinden hesaplanan gelir vergisine mahsup edileceği ve mahsup sonrası kalan tutarın da iade edileceği belirtilmiştir. (GVK md. 121)

Yazımızda gelir vergisi tevkifatının nihai vergileme veya kendine özgü bir vergileme ve mükellefiyet şekli olarak tanımlandığı durumlar ile kurumlar vergisine mahsup edileceği haller ihmal edilerek, öncelikle vergi tevkifatı yapmakla yükümlü olanlar ve vergi tevkifatı mahsuba konu olabilecek gelir unsurları hakkında kısa açıklamalar yapılacaktır, daha sonra da tevkifat tutarlarının yıllık beyanname üzerinden hesaplanan gelir vergisine mahsup edilmesi, varsa mahsup sonrası kalan tutarların diğer vergilere mahsup edilmesi (mahsuben iade) ve/veya nakden iade edilmesine yönelik düzenlemeler incelenecektir.

### **1. Vergi Tevkifatı Yapmakla Yükümlü Olanlar:**

Gelir Vergisi Kanunu'nun 94 üncü maddesinde, yine bu maddede sayılan kazanç ve iratlardan vergi kesintisi yapmakla yükümlü tutulanlar (vergi sorumluları) ismen sayılmış olup, madde hükmüne göre;

- Kamu idare ve müesseseleri,
- İktisadi kamu müesseseleri,
- Sair kurumlar,
- Ticaret şirketleri,
- İş ortaklıkları,
- Dernekler,
- Vakıflar,
- Dernek ve vakıfların iktisadi işletmeleri,
- Kooperatifler,
- Yatırım fonu yönetenler,
- Gerçek gelirini beyan etmeye mecbur olan ticaret ve serbest meslek erbabı,
- Zirai kazançlarını bilanço veya zirai işletme hesabına göre tespit eden çiftçiler, 94 üncü maddede 15 bent olarak sayılan ödemeleri (avans olarak ödenenler dahil) nakden veya hesaben yaptıkları sırada, istihkak sahiplerinin gelir vergilerine mahsuben tevkifat yapmaya mecburdurlar.

Yapılan düzenlemeden görüleceği üzere, kazançlarını beyan etmek durumunda olan gelir vergisi mükelleflerinden bir kısmı ve kurumlar vergisi mükelleflerinin tamamı vergi tevkifatı yapmakla yükümlü tutulduğu gibi, kazanç vergileri bakımından herhangi bir vergisel mükellefiyeti olmayan birimler de (örneğin dernek ve vakıflar ile kamu idare ve müesseseleri) vergi sorumlusu olarak tanımlanmıştır.

Diğer yandan, Kanun'un 94 üncü maddesindeki düzenlemeyle, kurumlar vergisi mükelleflerinin tamamı vergi tevkifatı yapmakla yükümlü tutulduğu halde, gelir vergisi mükelleflerinden sadece gerçek gelirini beyan etmeye mecbur olan ticaret ve serbest meslek erbabı ile zirai kazançlarını bilanço veya zirai işletme hesabına göre tespit eden çiftçiler vergi tevkifatı yapmakla yükümlü tutulmuştur.

G.V.K.nun 94 üncü maddesinde tevkifat yapma yükümlülüğü getirilenlerin çoğunluğu bakımından tanım güçlüğü bulunmamakla birlikte, “sair kurumlar”dan ne anlaşılması gerektiği konusunda Kanun’da açıklık bulunmamakta; Maliye Bakanlığı’nın çeşitli muktezalarında, bu ifade Kurumlar Vergisi Kanunu’nun tanımladığı “kurum”lardan farklı değerlendirilerek, hemen hemen her organizasyon ya da kuruluşa (apartman yönetimleri dahil) bu anlam yüklenmektedir. Ancak, G.V.K.’nun 94 üncü maddesindeki düzenleme esas alındığında bu şekildeki bir yaklaşımın haksız olduğu söylenemez. Zira, madde metninde vergi tevkifatı yapmakla yükümlü tutulanlar arasında Kurumlar Vergisi Kanunu’nun tanımladığı bütün “kurumlar” sayıldıktan sonra, ayrıca “sair kurumlar” ifadesinin kullanılmış olmasının başka bir anlamı da bulunmamaktadır.

G.V.K.nun vergi tevkifatı yapma yükümlülüğü getirdiği tacirler, serbest meslek erbabı ve çiftçiler bakımından vurgulanması gereken diğer bir nokta da, tevkifata konu edilecek ödemenin ticari, mesleki ve zirai işle ilgili olarak yapılmış olması gereğidir. Örneğin, bir hekimin serbest meslek faaliyetiyle ilgili olarak bir avukata yapmış olduğu ödeme vergi tevkifatına tabi tutulması gerekirken, aynı hekimin özel işi nedeniyle başka bir avukata yapmış olduğu ödemelerden vergi kesintisi yapılması gereğinden söz edilemeyecektir.

Ayrıca, G.V.K.’nun 94 üncü maddesinde, gelir vergisi mükelleflerinden sadece gerçek gelirini beyan etmeye mecbur olan ticaret ve serbest meslek erbabı ile zirai kazançlarını bilanço veya zirai işletme hesabına göre tespit eden çiftçiler vergi tevkifatı yapmakla yükümlü tutulmuş; yıllık beyanname verme yükümlülüğü bulunan menkul sermaye iradı ve gayrimenkul sermaye iradı sahipleri ile diğer kazanç ve irat sahipleri ve kazancı basit usulde tespit edilen ticari kazanç sahiplerine vergi tevkifatı yapma yükümlülüğü getirilmemiştir.

## **2. Vergi Tevkifatı Mahsup Edilebilme Özelliğine Sahip Gelir Unsurları:**

Daha önce de belirtildiği üzere, G.V.K.’nun 94 üncü maddesinde hükme bağlanan vergi tevkifatı ile esas olarak yıllık beyannameyle beyan edilecek gelir unsurları üzerinden hesaplanacak gelir vergisine mahsuben yapılan bir ön (peşin) vergileme sistemi düzenlenmekte, ancak bu düzenlemeye göre yapılan vergi tevkifatı istisnai durumlarda nihai vergileme ve mükellefiyet haline dönüşmektedir.

Konumuz itibarıyla, çalışmamızda, vergi tevkifatının nihai vergileme ve özel bir mükellefiyet sayıldığı haller üzerinde durulmayacak; tevkifatın bir ön vergileme sayıldığı ve dolayısıyla yıllık beyannameye hesaplanan gelir vergisinden mahsup edilebildiği durumlara değinilecektir.

G.V.K.’nun 94 üncü maddesinde vergi tevkifatına tabi tutulacak ödemeler (kazanç ve irat unsurları) 15 bent olarak belirlenmiştir. Vergi tevkifatına tabi tutulacak bu ödemelerin niteliği ile yıllık beyanname verilmeyecek hallerin düzenlendiği G.V.K.nun 86 ncı maddesi hükmü birlikte değerlendirildiğinde; tevkif suretiyle kesilen vergileri, yıllık gelir vergisi beyanlanması üzerinden hesaplanan gelir vergisinden mahsup edilebilme özelliği taşıyan ödemeleri, gelir unsurları itibarıyla aşağıdaki şekilde sıralamak olanaklıdır.

- Serbest meslek kazançları,
- Yıllara sari inşaat ve onarma işlerinden elde edilen ticari kazançlar,
- Gayrimenkul sermaye iratları,
- Menkul sermaye iratları,
- Zirai kazançlar,
- Diğer kazanç ve iratlar.

Yapılan sıralamadan görüleceği üzere, G.V.K.'nın 86/1-a maddesinde yapılan düzenlemeye bağlı olarak, gelir unsurlarından sadece ücretler yukarıdaki kapsama hiçbir şekilde girmemektedir. Kapsama giren gelir unsurlarının ise hem 94 üncü maddeye göre vergi tevkifatına tabi bulunması ve hem de yıllık beyanname ile beyan edilmesi zorunlu bulunmalıdır. Örneğin; Noterlerin elde ettiği kazanç tanım itibariyle serbest meslek kazancı olmakla birlikte, G.V.K.'nın 94/2 maddesine göre Noterlere serbest meslek faaliyetlerinden dolayı yapılan ödemeler vergi tevkifatına tabi bulunmadığı için, Noterlerin serbest meslek kazançlarını yukarıdaki kapsamda düşünmek olanaklı değildir. Yine, G.V.K.'nın 94/5-a maddesinde, 70 inci maddede yazılı mal ve hakların kiralanması karşılığı yapılan ödemelerden vergi tevkifatı yapılması öngörülmüş olmasına rağmen, G.V.K.'nın 86/1-d maddesinde, tamamı tevkif suretiyle vergilendirilmiş bulunan ve gayri safi tutarları toplamı 103 üncü maddede yazılı tarifenin birinci ve ikinci gelir dilimleri toplamının yarısını (2001 yılı için 4.900.000.000.-TL) aşmayan gayrimenkul sermaye iratları için yıllık beyanname verilmeyeceği ve diğer gelirler için beyanname verilmesi halinde bu gelirlerin beyannameye ithal edilmeyeceği hükme bağlandığı için, belirtilen koşulları taşıyan gayrimenkul sermaye iratları yukarıdaki kapsama girmeyecektir.

Buna göre, yukarıdaki sıralamada gelir unsuru olarak yer almakla birlikte, örneklerde verilen her iki koşulu taşıyan, yani hem vergi tevkifatına tabi olma ve hem de yıllık beyanname ile beyan edilme zorunluluğunu birlikte taşımayan kazanç ve iratların da bulunduğunu göz ardı etmemek gerekir.

Diğer yandan, yukarıda belirtilen kapsama giren vergi tevkifatına tabi menkul sermaye iratları (örneğin mevduat faizleri) G.V.K.'nın 75 inci maddesi hükmüne göre, ticari işletme bünyesinde elde edildiğinde ticari kazanç sayılarak ticari kazancın tespitinde dikkate alınsa dahi, bu durum vergi tevkifatı yapılmasına engel teşkil etmeyecektir.

### **3.Gelir Vergisi Tevkifatının Yıllık Beyanname Üzerinde Hesaplanan Gelir Vergisine Mahsubu:**

Gelir Vergisi Kanunu'nun 121 inci maddesine göre;

*“Yıllık beyannamede gösterilen gelire dahil kazanç ve iratlardan bu Kanuna göre kesilmiş bulunan vergiler, beyanname üzerinden hesaplanan Gelir Vergisine mahsubedilir.*

*Mahsubu yapılan miktar Gelir Vergisinden fazla olduğu takdirde aradaki fark vergi dairesince mükellefe bildirilir ve mükellefin tebliğ tarihinden itibaren bir yıl içinde müracaatı üzerine kendisine red ve iade olunur.”*

Belirtilen hüküm tevkif edilen gelir vergisiyle birlikte, yine bu vergiyle birlikte tevkif edilen fon payını da kapsamakta olup, bu hükmün uygulama şartlarına yönelik olarak 167 seri No.lu G.V.K. Genel Tebliğinde<sup>1</sup>, zirai ürün bedelleri üzerinden yapılan vergi tevkifatının, yıllık beyannamede hesaplanan vergiden mahsubuna yönelik açıklamalarda; mükelleflerin kendilerinden tevkif edilen vergileri yıllık beyannamede hesaplanan gelir vergisinden mahsup edebilmeleri için, vergi sorumlusu olanların adı, soyadı veya unvanı, bağlı bulundukları vergi dairesi ve hesap numarası ile yapılan ödemenin nev'i, tutarı, yapılan tevkifat tutarını gösteren bir "*icmal tablosu*"nu beyannamelerine eklemeleri gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca yine aynı tebliğde, tevkifata tabi diğer gelir unsurları üzerinden tevkif suretiyle ödenen vergilerin yıllık gelir vergisi beyanamesinde mahsup edilmesinde de aynı uygulamanın geçerli olduğu belirtilmiştir.

Bu düzenlemeler göre; yıllık gelir vergisi ile beyan edilmesi gereken bütün kazanç ve iratlar üzerinden daha önce tevkif suretiyle kesilen vergiler;

-Vergi sorumlusu tarafından ödenip ödenmediğine bakılmaksızın,

-Yıllık beyanname hesaplanan gelir vergisi ile tevkif suretiyle vergiye tabi tutulan gelir unsuru (zarar dahil) arasında bağlantı kurulmaksızın ve

-Tevkif edilen vergilere ilişkin olarak yukarıdaki bilgiler verilmek suretiyle,

Yıllık beyanname üzerinde hesaplanan gelir vergisinden mahsup edilebilecektir.

Uygulamada mükellefler, tevkif edilen vergileri 167 seri no.lu tebliğ hükmüyle belirlenen tevkifat "*icmal tablosu*" yerine, vergi sorumlularından aldıkları onaylı belgelerle de tevsik edebilmekte ve bu durum da vergi idaresince kabul edilmektedir.

Bu konuda belirtilmesi gereken önemli bir husus, yıllık beyanname ile beyan edilecek gelir unsurları arasında G.V.K.'nın 76 ncı maddesinde düzenlenen indirim oranından yararlanan menkul sermaye iratlarından tevkifata tabi tutulmuş olanların bulunması halinde;; indirim oranından yararlanan tutara ilişkin vergi tevkifatının yıllık beyanname üzerinde hesaplanan gelir vergisinden mahsup edilemeyeceğidir. Bu husus 220 seri no.lu Gelir Vergisi Genel Tebliği'nde<sup>2</sup> açıklanmış ve anılan Tebliğin iptali istemiyle açılan davanın Danıştay tarafından reddedilmiş<sup>3</sup> olması nedeniyle Tebliğdeki düzenleme geçerliliğini korumaktadır.

Yapılan açıklamalardan görüleceği üzere, yıllık beyanname ile beyan edilen kazanç ve iratlar üzerinden daha önce yapılmış bulunan vergi tevkifatlarının, yıllık beyanname üzerinde hesaplanan gelir vergisinden mahsup edilmesi, yalın ve basit bir sistem olarak işlemekte, gerek mükellefler ve vergi sorumluları ve gerekse vergi idaresi bakımından herhangi bir güçlük taşımamaktadır. Ancak, izleyen bölümde ayrıntılı olarak açıklandığı üzere, tevkif suretiyle ödenen vergi tutarının, yıllık beyanname üzerinde hesaplanan gelir vergisi

<sup>1</sup> 12.04.1991 Tarih ve 20843 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

<sup>2</sup> 22.01.1999 Tarih ve 23588 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır

<sup>3</sup> Danıştay 4. Dairesi'nin 24.05.2000 tarih ve E.1996/1361, K.2000/2325 sayılı kararı

tutarından yüksek olması halinde, kalan mahsup fazlasının diğer vergilere mahsup edilmesi (mahsuben iade) veya nakit olarak mükellefe iade edilmesi (nakden iade) söz konusu olmaktadır ki bu hususlara ilişkin düzenlemeler neredeyse her gelir unsuru için ve her durum için yapılmış karmaşık bir görüntü vermektedir.

#### **4.Gelir Vergisi Tevkifatının Yıllık Beyannamede Hesaplanan Gelir Vergisinden Fazla Olması Durumunda Mahsuben ve/veya Nakden İade:**

G.V.K.’nun 121 inci maddesi hükmüne göre, mükellefler tarafından yıllık beyannamede hesaplanan gelir vergisine mahsup edilen vergi tevkifatı tutarı, mahsubu yapılan Gelir Vergisinden fazla olduğu takdirde aradaki fark vergi dairesince mükellefe bildirilir ve mükellefin tebliğ tarihinden itibaren bir yıl içinde müracaatı üzerine kendisine red ve iade olunur.

Kanun hükmünde red ve iadenin ne şekilde yapılacağı belirtilmemiş olmakla birlikte, konunun açıklanması ve düzenlenmesine yönelik olarak yayımlanan genel tebliğlerde<sup>4</sup> red ve iadenin nakden olabileceği gibi diğer vergilere mahsup edilmesi suretiyle de yapılabileceği belirtilmiş; gelir unsurları ve tutarlar itibariyle iadenin ne şekilde yapılacağı açıklanmıştır. Belirtilen tebliğ düzenlemelerinin dayanağını ise Devlet Harcama Belgeleri Yönetmeliği’nin<sup>5</sup> “*Geri Verilecek Paralar*” başlığını taşıyan 52 nci maddesi oluşturmaktadır.

Belirtilen Yönetmeliğin 52 nci maddesinde yer alan hükümlere göre;

Gelirler Genel Müdürlüğünce belirlenen miktarı aşan iadelerden arta kalan tutar, mükellef tarafından talep edilmesi halinde, inceleme raporu beklenmeksizin; bankalara yapılan ödemelerden kesilen vergilerde ise bu vergilerin ilgili saymanlığa yatırıldığına ilişkin belge aranmaksızın süresiz ve şartsız banka teminat mektubu karşılığında iade edilecektir.

Ayrıca, maddede Gelirler Genel Müdürlüğü’nün ;

-Sermayelerinin %51’i veya daha fazlası kamuya ait kuruluşlara yapılacak iadelerde teminat,

-Tam mükellefiyete tabi gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerine, bankalarca yapılan ödemelerden kesilen vergilerin iadesinde, bu vergilerin saymanlığa yatırıldığına ilişkin belge,

Aranmaksızın iadeyi yaptırmaya yetkili olduğu hükme bağlanmıştır.

Bu hükümlere dayanılarak Maliye Bakanlığı tarafından yayımlanan 169<sup>6</sup> ve 241<sup>7</sup> seri no.lu Gelir Vergisi Genel Tebliğlerinde mahsuben ve nakden iadenin usul ve esasları belirlenmiştir.

<sup>4</sup> 167, 169, 177, 191, 194, 207, 209, 217, 220, 233 ve 241 seri no.lu Gelir Vergisi Genel Tebliğleri

<sup>5</sup> 14.10.1991 tarih ve 21021 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelik, 28.02.2001 tarih ve 24332 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Devlet Harcama Belgeleri Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinde Ek ve Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” ile değiştirilmiştir.

<sup>6</sup> 22.07.1992 tarih ve 21292 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

<sup>7</sup> 01.03.2001 tarih ve 24333 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Belirtilen düzenlemelere göre mahsuben veya nakden iade işlemleri aşağıdaki şekilde yapılmaktadır.

#### **4.1. Mahsuben İade:**

Tevkif yoluyla kesilen vergilerin yıllık beyanname üzerinde hesaplanan gelir vergisine mahsubu sonrasında kalan tutarın diğer vergilere mahsuben iadesine yönelik düzenlemeler esas itibariyle 169 seri no.lu Gelir Vergi Genel Tebliği'nde yapılmış olup, Tebliğ'in A-1 bölümündeki hükümlere göre;

- Ana kural olarak, mahsup işleminin yapılabilmesi için tevkif suretiyle kesilen verginin vergi sorumlusu tarafından ilgili vergi dairesine yatırılmış olması (ödenmesi) şarttır.

-Mükellefler, sözü edilen vergilerin ilgili vergi dairesine sorumlu tarafından yatırılmış olduğunu gösterir bir belgeyi mahsup dilekçesine ekleyeceklerdir.

-Ancak, bankalarca yapılan ödemelerden kesilen vergilerin mahsuben iadesine ilişkin taleplerde kesilen vergilerin banka tarafından ilgili vergi dairesine yatırıldığına dair belge eklenmeyecektir.

-Ayrıca, mahsuben iadesi yapılacak tevkifatın ücret<sup>8</sup> ve/veya serbest meslek kazancına ilişkin olması halinde, sözkonusu vergilerin vergi sorumlusu adına tahakkuk ettiğini gösteren belgenin dilekçeye eklenmesi yeterli olacak; bu kazanç ve iratlar bakımından tevkif edilen vergilerin sorumlu tarafından ödendiğinin belgelenmesi gerekmeyecektir.

Ancak, Devlet Harcama Belgeleri Yönetmeliği'nin "Geri Verilecek Paralar" başlığını taşıyan 52 nci maddesinin 1 inci fıkrasının 2-b bendi 28.02.2001 tarihinde değiştirilmesine bağlı olarak yayımlanan 241 seri no.lu Gelir Vergisi Genel Tebliği'nde;

*"...yıllık beyannamelerinde ücret<sup>9</sup>, serbest meslek kazancı ve/veya gayrimenkul sermaye iradı bulunan mükelleflerin, bu gelir unsurları nedeniyle tevkif suretiyle kesilen vergileri öncelikle beyanname üzerinden hesaplanan gelir vergisine mahsup edilecek; bu mahsuplar sonunda kalan kısmın diğer vergi borçlarına mahsubu talep edildiğinde ise, mükellefler yıllık beyannamelerine;*

*-Tevkifatı yapan vergi sorumlularının adı, sıyadı veya ünvanı, bağlı oldukları vergi daireleri ve hesap numaralarının,*

*-Tevkifata esas alınan brüt tutarların,*

*-Tevkif edilen vergi ve varsa fon payı tutarlarının,*

<sup>8</sup> 4444 sayılı Kanunla G.V.K.'nın 86 ncı maddesinde yapılan ve 1.1.1999 tarihinden itibaren geçerli olan değişiklikle, tevkif suretiyle vergilendirilmiş ücretlerin tamamı için yıllık gelir vergisi beyannamesi verilmemesi düzenlendiğinden, bu hükmün günümüzde ücretler bakımından anlamı ve geçerliliği bulunmamaktadır.

<sup>9</sup> 8 numaralı dip nottaki açıklamalar burada da geçerlidir.

*-Tevkifat yapılan vergilendirme dönemlerinin,*

*gösterildiği bir icmal tablosunu imzalayarak ekleyecekler ve mahsuben iade talepleri bu tabloya göre yerine getirilecektir.” şeklinde düzenleme yapılmıştır.*

Bu düzenlemeyle, daha önce 169 seri no.lu Tebliğde mahsuben iade için genel düzenlemeden ayrılarak özel belirleme yapılan ücretliler ve serbest meslek erbabına, gayrimenkul sermaye iradı sahipleri de ilave edilmiş ve bu kazanç ve irat sahiplerinin mahsuben iade işlemlerinin yapılabilmesi, tevkif suretiyle ödenen vergilerin tahakkuk ettiğinin belgelendirilmesi yerine, yapılan tevkifatların ayrıntılı olarak gösterildiği bir icmal tablosunun beyannameye eklenmesi şartına bağlanmıştır.

Yukarıdaki açıklamalara göre, yıllık beyannamelerinde beyan ettikleri kazanç ve irat tutarlarına ilişkin vergi tevkifatlarını, yıllık beyanname üzerinde hesaplanan gelir vergisine mahsup ettikten sonra, kalan tutarı da diğer vergi borçlarına mahsup etmek isteyen mükelleflerden;

-Ticari kazanç, zirai kazanç, menkul sermaye iradı ve diğer kazanç ve irat sahipleri; tevkif suretiyle kesilen verginin vergi sorumlusu tarafından ilgili vergi dairesine yatırılmış olduğunu (ödendiğini) gösteren bir belgeyi mahsup dilekçesine ekleyecekler (bankalarca yapılan ödemelerden kesilen vergilerin mahsuben iadesine ilişkin taleplerde kesilen vergilerin banka tarafından ilgili vergi dairesine yatırıldığına dair belge eklenmeyecek, bu kesintiler ilgili banka tarafından verilen bir yazı ile belgelendirilecektir.),

-Ücretliler, serbest meslek kazancı ve/veya gayrimenkul sermaye iradı sahipleri ise, tevkif edilen vergilere ilişkin ayrıntılı bir icmal tablosunu mahsup dilekçesine ekleyeceklerdir.

Ayrıca, 169, 233<sup>10</sup> ve 241 seri no.lu Gelir Vergisi Genel Tebliğlerinde yapılan açıklama ve belirlemelere göre;

-Yıllık beyannamesinde ticari kazanç, zirai kazanç, menkul sermaye iradı ile diğer kazanç ve irat beyan edenlerin, bu kazançları nedeniyle tevkif edilen vergileri yıllık beyanname üzerinde hesaplanan gelir vergisine mahsup ettikten sonra, kalan tutarın diğer vergi borçlarına mahsup edilmesini talep etmeleri halinde,

- 2.000.000.000.-TL. na kadar olan mahsup talepleri teminat mektubu ve inceleme raporu aranmaksızın yerine getirilecek,
- 2.000.000.000.-TL.nı aşan mahsup taleplerinin tamamı inceleme raporuna göre yerine getirilecek,

---

<sup>10</sup> 15.06.2000 tarih ve 24080 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

- Ancak, 2.000.000.000.-TL.nı aşan mahsup talep etmekle birlikte “süresiz ve şartsız banka teminat mektubu”<sup>11</sup> veren mükelleflerin talepleri inceleme raporu beklenmeksizin iade edilecektir.<sup>12</sup>

- Yıllık beyannamesinde ücret, serbest meslek kazancı ile gayri menkul sermaye iradı beyan edenlerin, bu kazançları nedeniyle tevkif edilen vergileri yıllık beyanname üzerinde hesaplanan gelir vergisine mahsup ettikten sonra, kalan tutarın diğer vergi borçlarına mahsup edilmesini talep etmeleri halinde ise, sadece tevkif edilen vergilere ilişkin ayrıntılı bir icmal tablosu mahsup dilekçesine eklenecek ve bu mükelleflerin mahsup talepleri herhangi bir tutar ve koşulla kayıtlı olmaksızın yerine getirilecektir.

Diğer yandan, genel hatları yukarıda açıklanan mahsuben iade işlemleri, 169 seri no.lu Gelir Vergisi Genel Tebliği’nde yapılan düzenlemeyle, yıllara sari inşaat ve onarma işi yapanlar bakımından farklı şekilde tanımlanmıştır. Belirtilen faaliyeti yürüten ve esasen ticari kazanç elde eden bu mükelleflerin mahsuben iade işlemleri (nakden iade işlemlerinde de aynı kurallar geçerlidir), tebliğ hükümlerine göre aşağıdaki şekilde yürütülecektir:

Yıllara sirayet eden inşaat ve onarma işi yapan mükelleflerin mahsuben iade işlemlerinin yapılabilmesi için;

-Tevkif suretiyle kesilen verginin vergi sorumlusu tarafından ilgili vergi dairesine yatırılmış olduğunu (ödediğini) gösteren bir belge mahsup dilekçesine eklenecek,

-Tutarı 2.000.000.000 lira (233 seri no.lu Gelir Vergisi Genel Tebliği ile belirlenen tutar) ve daha az olanların tamamı, teminat aranmaksızın ve inceleme yapılmaksızın iade edilecek,

-2.000.000.000 lirayı aşan vergilerin ise 2.000.000.000 lirasının tamamı ile fazlasının %30’u teminat aranmaksızın ve inceleme raporu beklenmeksizin red ve iade edilecektir. Arta kalan tutar ise inceleme raporu beklenmeksizin mükellefin talebi üzerine “süresiz ve şartsız banka teminat mektubu” karşılığında red ve iade edilecektir.

#### **4.2. Nakden İade:**

Tevkif yoluyla kesilen vergilerin yıllık beyanname üzerinde hesaplanan gelir vergisine mahsubu ve sonrasında kalan tutarın da diğer vergilere mahsuben iadesine yönelik düzenlemeler önceki bölümlerde açıklanmıştır. Tevkif edilen vergilerin önce yıllık beyanname üzerinde hesaplanan gelir vergisine daha sonra da diğer vergilere mahsup edilmesinden sonra kalan tutarlar ise G.V.K.’nın 121 nci maddesi hükmü gereğince mükelleflere nakden iade edilmektedir. Nakden iade işlemlerindeki koşullar da esas itibarıyla

<sup>11</sup> Teminat mektuplarının 28 ve 84 seri no.lu KDV tebliğlerinde belirtilen şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

<sup>12</sup> 169 seri no.lu Gelir Vergisi Genel Tebliğindeki, belli tutarı geçen mahsuben iade taleplerinin inceleme raporu beklenmeksizin teminat mektubu karşılığında yerine getirilmesine ilişkin düzenleme Danıştay 4. Dairesinin 14.06.2000 tarih ve E.2000/2002, K. 2000/2809 sayılı Kararı ile iptal edimiş; ancak bu iptal kararının Danıştay Vergi Daireleri Genel Kurulu’nun 09.02.2001 tarih ve E.2000/313, K.2001/53 sayılı kararıyla bozulmuş olması nedeniyle, Tebliğle belirlenen bu düzenleme geçerliliğini korumaktadır.

mahsuben iadedeki koşullara benzemekle birlikte, bir kaç noktada özellik göstermekte ve bazı koşullar itibariyle mahsuben iadeden ayrılmaktadır.

Nakden iade sürecine ilişkin açıklamalar da esas olarak 169 seri no.lu Gelir Vergi Genel Tebliği'nde yapılmış olup, Tebliğ'in A-1 bölümündeki hükümlere göre;

- Ana kural olarak, mahsup işleminin yapılabilmesi için tevkif suretiyle kesilen verginin vergi sorumlusu tarafından ilgili vergi dairesine yatırılmış olması (ödenmesi) ve bu durumun mükellefler tarafından belgelendirilmesi (tevkif edilen vergilerin ilgili vergi dairesine sorumlu tarafından yatırılmış olduğunu gösteren bir belgenin mahsup dilekçesine eklenmesi) şarttır.

-Ancak, bankalarca yapılan ödemelerden kesilen vergilerin nakden iadesine ilişkin taleplerde, kesilen vergilerin banka tarafından ilgili vergi dairesine yatırıldığına dair belge eklenmeyecek, sadece vergi kesintisinin yapıldığını gösteren bir belge eklenecektir.

-Ayrıca, nakden iadesi yapılacak tevkifatın ücret<sup>13</sup> ve/veya serbest meslek kazancına ilişkin olması halinde, sözkonusu vergilerin vergi sorumlusu adına tahakkuk ettiğini gösteren belgenin dilekçeye eklenmesi yeterli olacak; bu kazanç ve iratlar bakımından tevkif edilen vergilerin sorumlu tarafından ödendiğinin belgelenmesi gerekmeyecektir.

Ancak, daha önce de açıklandığı üzere, Devlet Harcama Belgeleri Yönetmeliği'nin "*Geri Verilecek Paralar*" başlığını taşıyan 52 nci maddesinin 1 inci fıkrasının 2-b bendinin 28.02.2001 tarihinde değiştirilmesine bağlı olarak, 241 seri no.lu Gelir Vergisi Genel Tebliği yayımlanmış ve bu tebliğde; 169 seri no.lu Tebliğde mahsuben iade için yapılan genel düzenlemeden ayrılarak özel belirleme yapılan ücretliler ve serbest meslek erbabına, gayrimenkul sermaye iradı sahipleri de ilave edilerek, bu kazanç ve irat sahiplerinin mahsuben iade işlemlerinin yapılabilmesi, tevkif suretiyle ödenen vergilerin tahakkuk ettiğinin belgelendirilmesi yerine, yapılan tevkifatların ayrıntılı olarak gösterildiği bir icmal tablosunun beyannameye eklenmesi şartına bağlanmış; ancak ücretler, serbest meslek kazançları ve gayrimenkul sermaye iratlarından tevkif suretiyle kesilen vergilerin mahsuplardan sonra kalan kısmının nakden iadesi talep edildiğinde, yıllık beyannamelere yukarıda içeriği açıklanan icmal tablosundan başka, kesilen vergilerin vergi sorumlusu adına tahakkuk ettiğini gösteren ilgili saymanlık yazısının onaylı birer örneğinin eklenmesi zorunlu tutulmuştur.

Yapılan açıklamadan görüleceği üzere, 241 seri no.lu Tebliğle, daha önce 169 seri no.lu Tebliğde özel belirleme yapılan ücretliler ile serbest meslek erbabına gayri menkul sermaye iradı sahipleri de eklenmiş, ancak bu mükellefler için nakden iade bakımından yapılan düzenleme korunarak, anılan gelir unsurlarından tevkif edilen vergilerin nakden iadesi, tevkif suretiyle ödenen vergilerin tahakkuk ettiğinin belgelendirilmesi şartına bağlanmıştır.

Buna göre, yıllık beyannamelerinde beyan ettikleri kazanç ve irat tutarlarına ilişkin vergi tevkifatlarını, yıllık beyanname üzerinde hesaplanan gelir vergisine ve diğer vergi borçlarına mahsup ettikten sonra, kalan tutarı da nakden iade isteyen mükelleflerden;

<sup>13</sup> 8 numaralı dip nottaki açıklamalar burada da geçerlidir.

-Ticari kazanç, zirai kazanç, menkul sermaye iradı ve diğer kazanç ve iart sahipleri; tevkif suretiyle kesilen verginin vergi sorumlusu tarafından ilgili vergi dairesine ödenmiş olduğunu gösteren bir belgeyi iade dilekçesine ekleyecekler (bankalarca yapılan ödemelerden kesilen vergilerin nakden iadesine ilişkin taleplerde kesilen vergilerin banka tarafından ilgili vergi dairesine yatırıldığına dair belge eklenmeyecek, bu kesintiler ilgili banka tarafından verilen bir yazı ile belgelendirilecektir.),

-Ücretliler, serbest meslek kazancı ve/veya gayrimenkul sermaye iradı sahipleri ise, nakden iade talep ettiklerinde, tevkif edilen vergilerin vergi sorumluları adına tahakkuk ettiğini gösteren ve ilgili saymanlıklardan aldıkları birer yazıyı dilekçelerine ekleyeceklerdir.

Diğer yandan, 241 seri no.lu Tebliğde ücretliler, serbest meslek erbabı ve gayrimenkul sermaye iradı sahiplerine yapılacak nakden iadede 169, 194<sup>14</sup> ve 233 seri no.lu Gelir Vergisi Genel Tebliğlerindeki esas ve tutarların dikkate alınacağı belirtilmiş olup, anılan tebliğlerde bütün gelir unsurları bakımından vergi tevkifatlarının nakden iadesinde geçerli olan diğer koşulları aşağıdaki şekilde özetlemek olanaklıdır.

- 2.000.000.000.-TL. na kadar olan iade talepleri teminat mektubu ve inceleme raporu aranmaksızın yerine getirilecek,
- 2.000.000.000.-TL.nı aşan iade taleplerinin tamamı inceleme raporuna göre yerine getirilecek,
- Ancak, 2.000.000.000.-TL.nı aşan iade talep etmekle birlikte “*süresiz ve şartsız banka teminat mektubu*” veren mükelleflerin talepleri inceleme raporu beklenmeksizin iade edilecektir.

Ayrıca, yukarıda açıklanan nakden iade işlemleri, 169 seri no.lu Gelir Vergisi Genel Tebliği’nde yapılan düzenlemeyle, yıllara sari inşaat ve onarım işi yapanlar bakımından mahsuben iadede olduğu gibi farklı esaslara bağlanmış olup, bir önceki bölümde yıllara sari inşaat ve onarım işi yapanların mahsuben iade işlemlerine yönelik açıklamalar nakden iade işlemlerinde de geçerlidir. Yani, bu mükelleflerin nakden iade işlemlerinde de;

-Tevkif suretiyle kesilen verginin vergi sorumlusu tarafından ilgili vergi dairesine ödendiğini gösteren bir belge mahsup dilekçesine eklenecek,

-Tutarı 2.000.000.000 lira (233 seri no.lu Gelir Vergisi Genel Tebliği ile belirlenen tutar) ve daha az olanların tamamı, teminat aranmaksızın ve inceleme yapılmaksızın iade edilecek,

-2.000.000.000 lirayı aşan vergilerin ise 2.000.000.000 lirasının tamamı ile fazlasının %30’u teminat aranmaksızın ve inceleme raporu beklenmeksizin red ve iade

---

<sup>14</sup> 07.03.1996 tarih ve 22573 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

edilecektir. Arta kalan tutar ise inceleme raporu beklenmeksizin mükellefin talebi üzerine “*süresiz ve şartsız banka teminat mektubu*” karşılığında red ve iade edilecektir.

#### **4.3. Mahsuben ve Nakden İadenin Birlikte Talep Edilmesi:**

Yıllık beyanname üzerinde hesaplanan gelir vergisinden mahsup edildikten sonra kalan vergi tevkifatlarının mahsuben ve nakden iadesinin aynı zamanda ya da ayrı ayrı talep edilmesi durumu; ücretliler, serbest meslek erbabı ve gayri menkul sermaye iradı sahipleri dışındaki mükellefler bakımından herhangi bir özellik arz etmemektedir. Buna göre, yıllık beyannamesinde ticari kazanç, zirai kazanç, menkul sermaye iradı ile diğer kazanç ve irat beyan edenlerin, bu kazançları nedeniyle tevkif edilen vergileri yıllık beyanname üzerinde hesaplanan gelir vergisine mahsup ettikten sonra, kalan tutarın diğer vergi borçlarına mahsup edilmesini ve kalanı da nakden talep etmeleri halinde,

-Tevkif edilen vergilerin, vergi sorumlusu tarafından ödendiği belgelendirilecek,

-2.000.000.000.-TL. na kadar olan mahsup ve nakden iade talepleri teminat mektubu ve inceleme raporu aranmaksızın yerine getirilecek,

-2.000.000.000.-TL.nı aşan mahsup ve nakit iade taleplerinin tamamı inceleme raporuna göre yerine getirilecek,

-Ancak, 2.000.000.000.-TL.nı aşan mahsup ve nakit iade talep etmekle birlikte “*süresiz ve şartsız banka teminat mektubu*” veren mükelleflerin talepleri inceleme raporu beklenmeksizin yerine getirilecektir.

Bu mükelleflerin mahsuben veya nakden iadeyi aynı zamanda ya da ayrı ayrı talep etmelerinin, yukarıdaki koşullara etkisi bulunmamaktadır. Yani, bu mükellefler her iki halde de vergi tevkifatlarının ödendiğine ilişkin belge ibraz edecekler ve gerek birlikte gerekse ayrı ayrı mahsuben ve nakden iade talep ettiklerinde, belirlenen tutarı geçen (2.000.000.000.-TL) mahsup ve nakit iade talepleri vergi incelemesi sonucunda düzenlenecek inceleme raporuna göre yerine getirilecektir. İnceleme raporu beklenmeksizin teminat mektubu karşılığında yerine getirilecek iade taleplerinde de durum aynıdır.

Diğer yandan, yıllık beyannamesinde ücret, serbest meslek kazancı ve gayri menkul sermaye iradı bulunan mükelleflerin mahsuben ve nakden iade talepleri farklı koşullara bağlanmış olduğundan, bu mükelleflerin vergi tevkifatlarını beyanname üzerinde hesaplanan gelir vergisinden mahsup ettikten sonra kalan tutarların mahsuben ve/veya nakden iadesini birlikte ya da ayrı ayrı talep etmeleri özellik arz etmektedir.Çünkü, anılan mükellefler sadece mahsuben iade talep ettiklerinde, tevkif edilen vergilerin ödendiğini veya tahakkuk ettiğini tevsik etme yükümlülükleri bulunmayacak, tevkif edilen vergilere ilişkin ayrıntılı bir icmal tablosunu mahsup dilekçesine eklemeleri halinde mahsup talepleri herhangi bir tutar ve koşulla kayıtlı olmaksızın yerine getirilecektir.Ancak, 241 seri no.lu Gelir Vergisi Genel Tebliği’nde de açık olarak belirtildiği üzere, bu mükellefler mahsuben iade ile birlikte nakden iade de talep ettiklerinde, kesilen vergilerin tamamı için bu vergilerin

vergi sorumlusu adına tahakkuk ettiğini gösteren belge aranacaktır. Bu durumda da nakden iadesi talep edilen tutarların inceleme raporuna tabi olması bakımından yukarıda açıklanan parasal sınır geçerli olacaktır. Yani mahsuben ve nakden iade talep eden bu mükelleflerin, vergi tevkifatlarının vergi sorumlusu adına tahakkuk ettiğini tevsik etmeleri halinde mahsuben iade talepleri belli bir tutarla sınırlı olmaksızın yerine getirilecek, nakden iadesi talep edilen tutarlar ise belirlenen sınır dikkate alınarak (2.000.000.000.-TL.) inceleme yapılarak ya da teminat mektubu karşılığında inceleme raporu beklenilmeksizin iade edilecektir. Bu durumda da mahsuben ve nakden iade talebinin birlikte ya da ayrı ayrı yapılmasının veya hangisinin önce talep edildiğinin önemi yoktur.

## 6. Değerlendirme ve Sonuç:

Yazımızda yıllık beyanname veren gelir vergisi mükelleflerinin beyan ettikleri gelir unsurları üzerinden yapılan vergi tevkifatlarının mahsubu ve iadesi (mahsuben ve/veya nakden) incelenmiştir.Yapılan açıklamalardan görüleceği üzere, mükelleflerin beyan ettikleri gelir unsurları üzerinden kesilen vergilerin, beyanname üzerinde hesaplanan gelir vergisine mahsup edilmesi gayet basit bir sistem halinde işletilirken, anılan tevkifatların diğer vergilere mahsubu ve/veya nakden iadesinin talep edilmesi halinde ise, sistem gerek mükellefler ve gerekse vergi idaresi bakımından, büyük ancak anlamsız zorluklar oluşturmaktadır.

Örneğin, vergi tevkifatlarını yıllık gelir vergisine mahsup etmek isteyen bir ticari kazanç sahibi, beyannamesine sadece yapılan tevkifatları listelediği bir icmal tablosu ekleyerek, başka bir koşul ve tutarla sınırlı olmaksızın bu işlemi yapabildiği halde; aynı mükellefin aynı tevkifatları KDV borcuna mahsup etmek istemesi halinde, vergi tevkifatlarının vergi sorumluları tarafından ödendiğini tevsik etmesi gerektiği gibi, mahsubunu istediği tutarın 2.000.000.000.-TL.nı geçmesi halinde ayrıca vergi incelemesi geçirmesi ve incelemenin tamamlanmasından önce mahsup işleminin yapılabilmesi için de teminat mektubu sağlaması gerekmektedir. 241 seri no.lu Gelir Vergisi Genel Tebliği ile ücretliler, serbest meslek erbabı ve gayri menkul sermaye iradı sahipleri bakımından bu zaafiyet giderilmesine rağmen, böyle bir prosedür, diğer mükellefler bakımından olduğu kadar vergi inceleme elemanları ve vergi idaresi bakımından da zaman kaybı ve zorluktan başka bir anlam ifade etmemektedir.

Diğer yandan, mahsuben ve nakden iade taleplerinde inceleme sınırı olarak belirlenen 2.000.000.000.TL.lık tutar son olarak 15.06.2000 tarihinde (233 seri no.lu tebliğ ile) belirlenmiş olup, yaklaşık iki yıllık süreçte yaşanan yüksek enflasyona rağmen bu tutar artırılmamıştır.

Belirtilen hususlar dikkate alındığında;

- Mahsup ve/veya nakden iade taleplerinde istenen ve gelir unsurları itibariyle farklılaştırılan belgelerin korunması (ya da denetim ve izleme bakımından önemli bilgileri içerek şekilde geliştirilmesi) koşuluyla,

-Yıllık beyanname üzerinde hesaplanan gelir vergisinden herhangi bir sınıra tabi olmaksızın mahsup edilebilen tevkifat tutarlarının, diğer vergi borçlarına mahsubunun talep edilmesi halinde de, inceleme sınırı bulunmaksızın ve teminat istenmeksizin bu mahsup işlemlerinin yapılması; yani mahsuben iade taleplerinde ücretliler, serbest meslek erbabı ve gayri menkul sermaye iradı sahipleri için getirilen düzenlemenin diğer gelir unsurları için de yapılması,

-Mahsuben iade taleplerinin vadesi geçmiş vergi borçları ile birlikte, henüz vadesi gelmemiş vergi borçları için de yapılabilmesinin sağlanması,

-Nakden iade taleplerinde uygulanan inceleme sınırının yükseltilmesi ve yeni bir düzenleme yapılmadığı durumlarda, bu sınırın ekonomik göstergelerle ilişkili olarak her yıl kendiliğinden artmasının (veya azalmasının) sağlanması, uygulamada yaşanan sorunların giderilmesi bakımından yararlı olacaktır.

#### **Yazının uzamaması bakımından;**

- Mahsup ve iadelerde zamanaşımı,
- Mahsup ve iadelerde dilekçe,
- Teminat mektuplarının şekil ve muhtevası,
- YMM tasdik raporlarıyla iade,
- Haksız mahsup ve iade işlemlerinde ceza hükümleri,

**konuları ihmal edilmiştir.**